

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำแนวคิดตลอดจนทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาอ้างอิงเพื่อประกอบการค้นคว้าดังนี้

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดและทฤษฎีมาใช้ในการศึกษาดังนี้

2.1.1 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์

ความยืดหยุ่น(Elasticity) หมายถึง การตอบสนองของปริมาณซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยที่สำคัญที่มีต่อปริมาณการบริโภคสินค้านั้น สามารถคำนวณได้โดยการเปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อ (Quantity demanded; Q_d) ของสินค้า ในขณะที่ใดขณะหนึ่งต่อร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่ทำให้ปริมาณการเสนอซื้อเปลี่ยนแปลง เช่น ราคาสินค้า รายได้ ค่าใช้จ่ายในการโฆษณา เป็นต้น

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์(Elasticity of demand) ที่นำเสนอต่อไปนี้จะให้ความสำคัญใน 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (Price elasticity of demand; E_p)

คือ การเปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงเสนอซื้อของสินค้า($\% \Delta Q/Q$) ณ เวลาใดเวลาหนึ่งต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้านั้น ($\% \Delta P/P$) ซึ่งสรุปเป็นสูตรได้ดังนี้

$$E_p = \frac{\text{ร้อยละการเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อสินค้า } X}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า } X}$$

$$= \frac{(\% \Delta Q/Q)_x}{(\% \Delta P/P)_x}$$

$$= \frac{\Delta Q_x \cdot P_x}{\Delta P_x \cdot Q_x}$$

2) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (Income elasticity of demand; E_y)

คือ การเปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงจำนวนอุปสงค์ของสินค้า($\% \Delta Q/Q$) ณ เวลาใดเวลาหนึ่งต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ($\% \Delta Y/Y$) ซึ่งสรุปเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} E_y &= \frac{\text{ร้อยละการเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อสินค้า } X}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของรายได้}} \\ &= \frac{(\% \Delta Q/Q)_x}{(\% \Delta Y/Y)} \\ &= \frac{\Delta Q_x}{\Delta Y} \cdot \frac{Y}{Q_x} \end{aligned}$$

ค่าความยืดหยุ่นด้านรายได้ของอุปสงค์มีค่าเป็นลบ ในกรณีที่สินค้าด้อยคุณภาพ(Inferior goods) จะมีค่าเป็นบวก ในกรณีสินค้าปกติ (Normal goods) สำหรับค่าที่เป็นบวก ถ้ามีค่ามากกว่า 1 จัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods) และมีค่าน้อยกว่า 1 จัดเป็นสินค้าจำเป็น (Necessity goods)

3) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้าอื่น (Cross elasticity of demand; E_c)

คือ การเปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงจำนวนอุปสงค์ของสินค้า X ($\% \Delta Q_x/Q_x$) ณ เวลาใดเวลาหนึ่งต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า Y ($\% \Delta P_y/P_y$) ซึ่งสรุปเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} E_c &= \frac{\text{ร้อยละการเปลี่ยนแปลงปริมาณการซื้อสินค้า } X}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า } Y} \\ &= \frac{(\% \Delta Q_x/Q_x)_1}{(\% \Delta P_y/P_y)_1} \\ &= \frac{\Delta Q_x}{\Delta P_y} \cdot \frac{P_y}{Q_{x1}} \end{aligned}$$

ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์มีเครื่องหมายเป็นบวก แสดงว่าสินค้าคู่นี้ใช้ทดแทนกัน (substitution goods) เช่น สินค้า ชา กับ กาแฟ ในกรณี ชา กับ มะนาว ค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์มีเครื่องหมายเป็นลบ แสดงว่าสินค้าคู่นี้ใช้ร่วมกัน(complementary goods) ส่วนตัวเลขหลังเครื่องหมายบอกความสัมพันธ์ของสินค้าว่าทดแทนกันได้ดีเพียงใดหรือจำเป็นต้องใช้ร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพียงใด

ปัจจัยกำหนดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ มีดังนี้

1. ความจำเป็นต่อการใช้สินค้า ถ้าเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการครองชีพน้อยจะมีความยืดหยุ่นมาก เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย ถ้าเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมากจะมีความยืดหยุ่นน้อย

เช่น ข้าว ยารักษาโรค เป็นต้น ในกรณีที่ตราสินค้าจะมองความจำเป็นต่อการใช้สินค้าและความภักดีต่อตราสินค้า (brandloyalty)

2. การทดแทนกันของสินค้า สินค้าใดที่มีสินค้าอื่นทดแทนกันได้มากค่าความยืดหยุ่นจะมากในทางกลับกัน เมื่อมีสินค้าชนิดอื่นทดแทนกันได้้น้อย ค่าความยืดหยุ่นจะน้อย เช่น เมื่อราคากาแฟสูงขึ้นผู้บริโภคมีเครื่องดื่ม เช่น ชา น้ำผลไม้ โอวัลติน โกโก้ ฯลฯ ที่สามารถให้เลือกดื่มแทนได้ตามความยืดหยุ่นจะมาก แต่ถ้าราคาน้ำปลาสูงขึ้น ผู้บริโภคมีของอื่นทดแทนน้อย เช่น เกลือ ซึ่งทดแทนได้ไม่ใช่น้อยค่าความยืดหยุ่นจะน้อย

3. ประโยชน์ในการใช้สอย สินค้าใดที่มีประโยชน์ใช้สอยได้มากกว่าและมีความยืดหยุ่นมากกว่าสินค้าที่มีประโยชน์ใช้สอยน้อย เช่น อะลูมิเนียม ประโยชน์ใช้สอยมากกว่าเนยแข็ง กรณีนี้อลูมิเนียมจะมีค่าความยืดหยุ่นสูงกว่าเนยแข็งเป็นต้น

4. ราคาของสินค้า ซึ่งคิดสัดส่วนของรายได้ที่ใช้ในการสั่งซื้อสินค้านั้น ค่าความยืดหยุ่นจะสูงกว่าสินค้านั้นราคาถูก เช่น รถยนต์ จะมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าจักรยาน เพราะต้องจ่ายเงินจำนวนมากเมื่อเทียบกับรายได้

5. เวลาในการตัดสินใจซื้อ สินค้าใดที่ต้องใช้เวลาในการติดต่อซื้อหรือตัดสินใจยาวนานเพื่อซื้อ ค่าความยืดหยุ่นจะสูง เพราะผู้บริโภคมีเวลาไปเลือกสินค้าตัวอื่น ตรวจสอบราคาสินค้า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจได้ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2534)

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนภายนอกและการเก็บภาษี

1) ผลภายนอก (externalities)

ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการบริโภคของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม นอกจากจะเกิดผลโดยตรงกับบุคคลนั้นแล้ว ยังอาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ ในสังคมอีกด้วย ผลกระทบบุคคลอื่นๆ ในสังคมเรียกรวมๆ ว่า ผลภายนอก (externalities) ซึ่งอาจเป็นผลทางบวก (positive externalities) หรือผลทางลบ (negative externalities) ก็ได้

ผลภายนอกอาจพิจารณาได้ว่าเป็นสินค้าสาธารณะชนิดหนึ่ง ซึ่งกลไกราคาในระบบตลาดล้มเหลวในการจัดสรร เนื่องจากการไม่สามารถเรียกเก็บค่าผลประโยชน์หรือต้นทุน (nonappropriability of benefits and costs) ดังนั้นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผลภายนอกนี้ ไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าผลประโยชน์ที่ตนได้รับ หรือจำเป็นต้องได้รับค่าชดเชยในกรณีที่ตนได้รับผลกระทบทางลบ ทำให้เกิดการผลิตและการบริโภคสินค้าที่มีผลภายนอกทางลบนี้ในปริมาณที่มากเกินไป ในขณะที่เดียวกันจะมีการผลิตและการบริโภคสินค้าในทางบวกน้อยเกินไป ดังนั้นเพื่อให้การจัดสรร

ทรัพยากรของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือสวัสดิการสังคมสูงสุด รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรของสังคม ให้มีการผลิตและการบริโภคสินค้าที่มีผลภายนอกทางลบน้อยลง และให้มีการบริโภคสินค้าที่มีผลภายนอกทางบวกให้มากขึ้น

ในกรณีของผลภายนอกทางลบ รัฐสามารถเข้ามามีบทบาททำให้เอกชนลดการผลิตไปผลิต ณ ระดับที่มีประสิทธิภาพจากแก่สังคมส่วนรวมได้ โดยอาศัยการทำงานของกลไกราคา มาตรการที่สำคัญคือ การเก็บภาษีที่รู้จักกันในชื่อของภาษีพิญเวียน นอกจากนี้รัฐยังอาจใช้วิธีการทางกฎหมาย ออกกฎหมายเพื่อควบคุมขนาดของต้นทุนภายนอก

2) การเก็บภาษี(tax)

สมมติว่าต้นทุนภายนอกเกิดขึ้นจากการปล่อยของเสียของผู้ผลิตรายหนึ่งลงสู่ลำน้ำสาธารณะ การเก็บภาษีค่าปล่อยของเสียลงสู่ทางน้ำสาธารณะนี้ เป็นมาตรการที่อิงการทำงานของกลไกราคาในระบบตลาด กล่าวคือเมื่อผู้ผลิตใช้สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยการผลิตปัจจัยหนึ่ง เขาก็ควรต้องจ่ายค่าการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ด้วย และควรจ่ายเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่สืบเนื่องมาจากการปล่อยมลพิษลงสู่ลำน้ำสาธารณะ ดังนั้นมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยมลพิษนี้จะเป็นตัวกำหนดอัตราภาษีค่าปล่อยมลพิษที่เหมาะสม (optimal tax rate) นั่นเอง

ขนาดของภาษีที่รัฐบาลเก็บควรเท่ากับขนาดของผลภายนอก ณ ระดับผลผลิตที่มีประสิทธิภาพของสังคม เพราะที่ระดับผลผลิตนี้

$$MSC = MB$$

$$MPC + \text{ต้นทุนภายนอก} = MB \text{ และ}$$

$$MPC + \text{ภาษี} = MB$$

$$\text{ต้นทุนภายนอก} = \text{ภาษี}$$

ดังนั้น ในการตัดสินใจว่าขนาดของภาษีที่เหมาะสม (optimal tax rate) ความเป็นเท่าไรนั้น รัฐบาลต้องรู้ขนาดของผลกระทบภายนอก ณ ปริมาณผลผลิตที่มีประสิทธิภาพเมื่อมองในแง่สังคมส่วนรวม (social efficient output)

เนื่องจากการเก็บภาษีทำให้ผู้ผลิตต้องรับภาระต้นทุนภายนอกที่เกิดจากการผลิตของเขาเองด้วย ทำให้เขาต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการผลิต ผลิตน้อยลงหรือจงใจให้ผู้ผลิตหันไปใช้วิธีการผลิตที่จะไม่ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ดังนั้น ภาษีพิญเวียนนี้จึงมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่ช่วยปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ไม่ถูกต้องให้ถูกต้อง ดังนั้นภาษีนี้จึงรู้จักกันในอีกชื่อว่า corrective tax เพราะเนื่องจากจะช่วยแก้ไขพฤติกรรมการผลิตของผู้ผลิตแล้ว ภาษีนี้ยังทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น จูงใจให้ผู้บริโภคลดปริมาณการบริโภคสินค้าที่น้อยลงและหันไปบริโภคสินค้าอื่นที่ไม่ก่อมลภาวะ ดังนั้นจึงไม่ถูกเก็บภาษีและราคาถูกกว่าด้วย ดังนั้นในการเก็บ

ภาษีพิภุเวียนนี้เท่ากับเป็นการช่วยลดการผลิตสินค้าที่กระบวนการผลิต ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และส่งเสริมการผลิตสินค้าที่กระบวนการผลิตไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

การเก็บภาษีพิภุเวียนนี้ยังถูกต้องตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ผู้ใดได้รับประโยชน์จากการทำสิ่งแวดลอมเสียหาย ผู้นั้นควรเป็นคนจ่าย (polluter pays principle) ในกรณีที่ผู้ผลิตปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำสาธารณะ และทำให้สิ่งแวดลอมเสียหาย ก็ควรรับผิดชอบต่อความเสียหายของสิ่งแวดลอมนี้ด้วยในรูปของการจ่ายราคาสินค้าที่ราคาแพงขึ้นนั่นเอง

นอกจากจะเป็นมาตรการแก้ไขสิ่งแวดลอมแล้ว การเก็บภาษีนี้ยังเป็นมาตรการที่ทำให้รัฐมีรายได้ ซึ่งรัฐสามารถนำรายได้นี้ไปแก้ไขสิ่งแวดลอมให้ดีขึ้น หรือไปจ่ายเป็นค่าชดเชยผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากต้นทุนภายนอก หรือไปใช้จ่ายในการวิจัยค้นพบเทคโนโลยีในการผลิตใหม่ๆ ที่จะทำให้มีผลเสียหายทางลบในกระบวนการผลิตน้อยลง (สุวรรณ ยิบมันตะศิริ, 2546: 67-88)

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีเนื้อหา ดังนี้

ภูมิฐาน รังकुณววัฒน์ (2541) ได้ศึกษาถึงภาระภาษีของผู้ผลิตและผู้บริโภค จากการที่รัฐบาลขึ้นอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 ของสินค้าเบียร์ เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ และสุราพิเศษ และได้ศึกษาถึงค่าความลอยตัวของรายรับภาษีมูลค่าเพิ่มของสินค้าทั้ง 3 ประเภท ภาระภาษีของผู้ผลิตและผู้บริโภคใช้โดยการประมาณค่าสมการอุปสงค์และอุปทานของสินค้าแล้วคำนวณหาภาระภาษีของผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคสินค้าเบียร์รับภาระภาษีมากที่สุดคือร้อยละ 44.20 ของรายได้ภาษีทั้งหมดในสินค้าที่รัฐบาลได้ขึ้นอัตราภาษี เนื่องจากมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาน้อยที่สุดคือ -1.48 รองลงมาคือผู้บริโภคเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ และสุราพิเศษรับภาระภาษี 24.23 และ 21.51 ตามลำดับ ส่วนผู้ผลิตสินค้าเบียร์รับภาระภาษีน้อยที่สุดในสินค้าทั้ง 3 ประเภท คือร้อยละ 55.80 ของรายได้ภาษีทั้งหมดในสินค้าที่รัฐบาลได้ขึ้นอัตราภาษี เนื่องจากมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคามากที่สุดคือ 1.17 ทำให้ผู้ผลิตสามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้บริโภคได้มากกว่าเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ และผู้ผลิตสุราพิเศษผลักภาระภาษีได้น้อยที่สุด รับภาระภาษีย่อยละ 75.79 และ 78.49 ตามลำดับ

ส่วนค่าความลอยตัวของรายรับภาษีมูลค่าเพิ่มของสินค้าทั้ง 3 ประเภท โดยใช้วิธีการหาค่าความลอยตัวแบบ partition tax buoyancy และค่าความลอยตัวของรายรับภาษีมูลค่าเพิ่มโดยรวมโดยวิธีการหา tradition tax to income buoyancy ผลการศึกษาพบว่าค่าความยืดหยุ่นของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มต่อฐานภาษีมูลค่าเพิ่มในสินค้าสินค้าเบียร์และสุราพิเศษมีค่ามากกว่าสินค้าเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์คือมีค่า 1.01 และ 0.06 ตามลำดับ นั่นคือถ้าฐานภาษีเพิ่มขึ้นเท่ากันรายได้ที่เกิดจาก

สินค้าเบียร์และสุราพิเศษจะเพิ่มขึ้นมากกว่า และเมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นของฐานภาษีต่อดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมซึ่งในการศึกษานี้ใช้เป็นตัว proxy ของรายได้ พบว่าค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวของสินค้าเบียร์และสุราพิเศษมีค่ามากกว่าสินค้าเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ คือมีค่า 1.95 และ 1.20 ตามลำดับ นั่นคือถ้ารายได้เพิ่มขึ้นเท่ากันประชาชนจะนำไปใช้จ่ายในสินค้าเบียร์และสุราพิเศษมากกว่าเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์

ศุภฤกษ์ ภูวงศ์ศักดิ์(2543) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงอัตราการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตน้ำมัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ของการบริโภคน้ำมัน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ น้ำมันเบนซินพิเศษ ออกเทน 95 น้ำมันเบนซิน ธรรมดา ออกเทน 91 และน้ำมันดีเซล (โซล่า) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริโภคน้ำมัน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สุ่มแบบเจาะจง(purposive sampling) เฉพาะผู้บริโภคน้ำมันที่ใช้รถยนต์และรถปิกอัพเป็นยานพาหนะในการเดินทาง โดยได้วิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องรายละเอียดภายในของราคาขายปลีกน้ำมัน ในแต่ละอัตราภาษี ราคาน้ำมันที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาษีที่จัดเก็บแต่ละอัตราเปอร์เซ็นต์ของผลต่างของราคาในแต่ละอัตราภาษี การเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ น้ำมัน โดยรวมต่อสัปดาห์กับการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษี การเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ น้ำมัน โดยเฉลี่ยต่อสัปดาห์กับการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษี ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ของการบริโภคน้ำมัน โดยเฉลี่ยต่ออัตราภาษีสรรพสามิตน้ำมันแต่ละอัตรา

ผลการศึกษา ทั้งปริมาณการใช้ น้ำมัน โดยรวมและประมาณการใช้ น้ำมัน โดยเฉลี่ย โดยเทียบกับอัตราภาษีสรรพสามิตในแต่ละอัตรา พบว่า พฤติกรรมการบริโภคน้ำมันของผู้บริโภคน้ำมันทุกชนิด คือ น้ำมันเบนซินพิเศษ ออกเทน 95 น้ำมันเบนซิน ธรรมดา ออกเทน 91 และน้ำมันดีเซล(โซล่า) จะมีลักษณะหรือมีความสัมพันธ์ผกผันกับอัตราภาษี กล่าวคือ หากอัตราภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บลดลง ปริมาณการใช้ น้ำมันของผู้บริโภคก็จะเพิ่มสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากอัตราภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บเพิ่มขึ้น ปริมาณการใช้ น้ำมันของผู้บริโภคก็จะลดลง เนื่องจากอัตราภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บในแต่ละอัตรา นั้นจะส่งผลโดยตรงต่อราคาของน้ำมัน คือ หากอัตราภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บลดลง ราคาน้ำมันลดลงด้วย แต่หากอัตราภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ค่าความยืดหยุ่นที่ได้จากการสำรวจตัวอย่าง พบว่า เครื่องหมายของค่าความยืดหยุ่นของทุกๆ อัตราการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตนั้น มีค่าเป็นลบ ซึ่งถูกต้องตามทฤษฎีที่ว่า ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์จะมีค่าเป็นลบ ต่อมาเมื่อพิจารณาถึงค่าความยืดหยุ่นแต่ละตัวโดยไม่

พิจารณาเครื่องหมายจะพบว่ามีค่าอยู่ระหว่างช่วง 0-1 นั้นหมายความว่าน้ำมันเป็นสินค้าจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน

นิตารัตน์ กันทะวงศ์ (2546) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 โดยใช้ข้อมูลทศกัญญิมรายปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 – 2543

1) ศึกษาทางด้านโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงของภาษีสรรพสามิต ผลการศึกษาพบว่ามีรายได้ภาษีสรรพสามิตของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากภาษีสุราและเงินผลประโยชน์รองลงมาคือภาษีเครื่องดื่ม และภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน ตามลำดับ ในภาพรวมรัฐบาลได้ใช้มาตรการทางด้านภาษีกับสินค้าและบริการที่ฟุ่มเฟือย และสินค้าและบริการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน เพื่อการเพิ่มรายได้ทดแทนภาษีสรรพากรและศุลกากร และเพื่อควบคุมการบริโภคของประชาชนให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม

2) ศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตของสำนักงานสรรพสามิตภาคที่ 5 โดยทำการวิเคราะห์หาสัดส่วนระหว่างเป้าหมายที่กรมสรรพสามิตกำหนด งบประมาณในการจัดเก็บ และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รายได้สรรพสามิตภาคที่ 5 พบว่ามีประสิทธิภาพตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 ถึง 2540 แต่ไม่มีประสิทธิภาพปีงบประมาณ 2541-2543 เนื่องจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและมีนโยบายเปิดเสรีการผลิตและจำหน่ายสุรา ในปีพ.ศ. 2543

3) ศึกษาความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความสามารถในการทำรายได้ให้รัฐของภาษีสรรพสามิตภาคที่ 5 ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (simple regression analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (multiple regression analysis) โดยวิธี ordinary least square ในรูป double logarithmic function ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความไหวตัวของภาษีสรรพสามิตต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (GPP) มีค่าต่ำกว่า 1 ไม่ว่าจะพิจารณาจากภาษีสรรพสามิตรวมทุกประเภทภาษีหรือแยกประเภทภาษีที่สำคัญ นั่นคือระบบภาษีสรรพสามิตมีความสามารถในการทำรายได้ให้แก่รัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

จากค่าสัมประสิทธิ์ความยืดหยุ่นของภาษีสรรพสามิตต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (GPP) มีค่าต่ำกว่า 1 ไม่ว่าจะพิจารณาจากภาษีสรรพสามิตรวมทุกประเภทภาษีหรือแยกประเภทภาษีที่สำคัญ นั่นคือ ระบบภาษีสรรพสามิตมีความสามารถในการรักษาเสถียรภาพในทางเศรษฐกิจได้ค่อนข้างต่ำ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(2548) ได้ทำโครงการวิจัยพัฒนารูปแบบเพื่อการป้องกันการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วัตถุประสงค์หลักของโครงการคือ เพื่อสร้างกรอบ

นโยบายการป้องกันการดื่มสุราและแอลกอฮอล์ และนำเสนอมาตรการป้องกันบางส่วนที่เป็น policy input ให้กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพเพื่อใช้เป็น building blocks ในการกำหนดทิศทาง ยุทธศาสตร์ นโยบายและมาตรการเพื่อป้องกันการดื่มสุราและแอลกอฮอล์ในอนาคต วัตถุประสงค์เฉพาะคือการศึกษา นโยบายและมาตรการลดอุปสงค์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในต่างประเทศและในประเทศไทย วิเคราะห์แบบจำลองฟังก์ชันอุปสงค์ ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสุราและวัดความเสี่ยงจากการดื่มสุรา การวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคสุราใช้ข้อมูลการสำรวจผู้บริโภค 1,295 คน จาก 5 จังหวัดใน 4 ภาค

การวิเคราะห์แบบจำลองฟังก์ชันอุปสงค์ ผลการศึกษาพบว่าปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อหัวมีค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นผลมากจากการที่ผู้บริโภคมีรายได้มากขึ้น ประกอบกับการที่ราคาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลงอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลมาจากการแข่งขันด้านราคาของผู้ผลิตรายต่างๆ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดต่างๆ มีข้อสังเกตคือ อุปสงค์ต่อสุราที่ผลิตในประเทศมีความยืดหยุ่นต่อราคาสูงกว่าสุราต่างประเทศ เหตุผลคือ สุราในประเทศเป็นสุราที่สามารถทดแทนกันได้สูง เนื่องจากความยืดหยุ่นต่อราคาไขว้มีค่าสูงกว่า 1 และสุราส่วนใหญ่ (ยกเว้นสุรานำเข้า) เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย เพราะมีความยืดหยุ่นต่อรายได้สูงกว่า 1

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคตัดขวาง จากการสำรวจรายได้รายจ่ายของครัวเรือนในปี 2543 ถึง 2545 พบว่า ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ครัวเรือนมีพฤติกรรมการบริโภคที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือรายได้เป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กล่าวคือค่าแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของครัวเรือนต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น (MPC) มีค่าอยู่ในช่วงประมาณ 0.02-0.05 ครัวเรือนที่มีเพศชายมาก จะมีแนวโน้มในการบริโภคแอลกอฮอล์มากขึ้น ขนาดของครัวเรือนมีส่วนสำคัญในพฤติกรรมการบริโภค จะเห็นได้ว่า ถ้าครัวเรือนมีขนาดใหญ่ขึ้น การบริโภคแอลกอฮอล์ต่อหัวก็จะลดลง

การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสุราจากข้อมูลการสำรวจผู้ดื่มสุราจำนวน 1,295 คน การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความถี่ในการดื่มสุรา พบว่า ผู้ที่ดื่มสุราบ่อยครั้ง ได้แก่ ผู้ชาย และคนที่อยู่ในครอบครัวที่มีผู้ดื่มสุรามาก ส่วนคนที่มีอาชีพเกษตรกร กรรมกร ลูกจ้างรัฐ และลูกจ้างขายของ มีแนวโน้มจะดื่มสุราบ่อยครั้งกว่าพนักงานบริษัท ผู้บริหารและผู้ประกอบวิชาชีพ นักเรียนนักศึกษา มีการดื่มสุราน้อยครั้งกว่าผู้มีการศึกษาดำ ผู้ที่ดื่มเบียร์และไวน์จะดื่มสุราน้อยครั้งกว่าผู้ที่ดื่มสุราสีและสุราขาว สิ่งสำคัญคือ หากผู้ดื่มสุราอยู่ใกล้ร้านจำหน่ายสุราหรือร้านอาหาร บาร์ ความถี่ในการดื่มสุราจะมากขึ้น แสดงว่าความสะดวกในการหาซื้อสุรามีผลต่อจำนวนครั้งในการดื่มสุรา ผลการคำนวณพบว่าถ้าเวลาในการเดินทางไปซื้อสุราเพิ่มขึ้น 10 นาที ผู้ดื่มจะลดการดื่มสุราลงเฉลี่ย 0.3 ครั้งต่อเดือน

การวัดความเสียหายจากการดื่มน้ำแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลในด้านการบำบัดโรคติดเชื้อและโรคที่เกิดจากการดื่มน้ำ การสูญเสียชีวิตและอวัยวะเนื่องจากปัญหาของการดื่มน้ำ และการสูญเสียทรัพย์สินและผลกระทบต่อสิ่งที่แบกรับโดยสังคม มีมูลค่าเป็น 13,007.9 ล้านบาทถึง 33,652.6 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 0.22-0.56 ของ GDP ในปี พ.ศ. 2546 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการควบคุมการบริโภคสุรากล่าวถึงหลักให้ความสำคัญต่อมาตรการด้านราคาและมาตรการที่ไม่ใช่ราคาพร้อมๆ กัน และควรมีการดำเนินนโยบายต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะมาตรการบางอย่างอาจจะเริ่มส่งผลจะต้องใช้เวลานาน วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินนโยบายการบริโภคสุรากล่าวถึงเป้าเพื่อลดความเสียหายต่อสังคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved